

VISIO YRITYSTOIMINNAN KEHITTÄMISTARPEISTA Hämeen TE-toimisto

Johdanto

Ohjaavatko asiakkaiden odotukset ja paine vastuullisuusraportointiin yritysten siirtymää kiertotalouteen eri toimialoilla? Onko kasvava kiinnostus ja keskustelu kiertotaloudesta yleisesti jo edessä olevaan muutokseen varautumista tai kiihdyttääkö asiakkaiden valveutuneisuus ja odotukset, sekä lainsäädäntö yksittäiset toimialat nopeuttamaan toimintaansa vastuullisempaan suuntaan?

Nämä olivat kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksien ja niiden edellyttämän digitaalisen osaamisen kasvattamista edistävän hankkeen alkuvaiheen kysymyksiä.

KIITO – kiertotalousosaamisella uudistuvaa liiketoimintaa -hankkeen aloitusvaiheen markkinoinnissa päädyttiin kontaktoimaan yrityksiä laajasti, eri toimialoja yksilöimättä. Tämän lähestymistavan avulla pystyttiin selvittämään mitkä taustatekijät motivoivat ja ohjaavat yrityksiä pohtimaan kiertotalouden talousmallia.

Toimialat edustettuna laajasti

Ensimmäisenä huomioitavana asiana nousi esiin, että kiertotaloushankkeeseen mukaan ilmoittautuneet yritykset sijoittuivat laajasti eri toimialoille. Oletettu näkemys, että aihe koskettaa kaikkia tuli vahvistettua tämän ensimmäisen tarkastelun osalta. Toisena huomioitavana asiana ilmoittautuneiden kohdalla ilmeni, että yritysten toiveet ja tarpeet olivat myös hyvin monitahoisia.

Osalle yrityksistä motivaationa toimi yrityksen kiinnostus ja arvomaailmaan pohjautuva ajattelu, mutta heillä ei välttämättä ollut aivan selkeää kuvaa mitä kiertotalousliiketoiminta heidän kohdallaan tarkalleen mahdollistaa. Osalle yrityksistä oli jo muodostunut selkeä haaste, johon he toivoivat hankkeen myötä saavansa ratkaisuja. Osa toivoi löytävänsä tietoa ja ymmärrystä tulevaisuuden kiertotaloudesta ja osaamistarpeista, sekä olemassa olevista haasteista.

Hämeen TE-toimisto, yksi hanketoimijoista, toteutti alkukesästä 2023 hankkeeseen ilmoittautuneille yrityksille alkukartoitukset, joiden tavoitteena oli selvittää yritysten motivaatiota, kehittämistarpeita sekä nykyistä kiertotalousosaamista Hämeen alueella. Haastattelut toteutettiin hankkeen aloitusvaiheessa suunnitellun haastattelurungon mukaisesti, pääsääntöisesti puhelimitse Päijät- ja Kanta-Hämeeseen, sekä osittain Hämeen ulkopuolelle sijoituville yrityksille.

Haastatteluiden tarkoituksena oli luoda näkemys yritysten tarpeista hanketta kohtaan, joka toimisi myös perustana Hämeen ja LAB ammattikorkeakoulujen oppilas- ja asiantuntijatyönä tehtäville nykkytila-analyysille.

Näiden analyysien tuottaman tiedon kautta yrityksillä on mahdollisuus arvioida ja hahmottaa omaa kiertotalousosaamistaan ja luoda kehittämissuunnitelma kiertotalouden suuntaan. Haastatteluilla saatiin myös arviota siitä minkälaisia koulutuksia ja palveluita kaivataan alueen kiertotalousosaamisen varmistamiseksi jatkossa.

Eri kehittämistarpeet motivoivat yrityksiä yli toimialojen

Alkuhaastatteluiden myötä hankkeeseen ilmoittautuneita yrityksiä voidaan jaotella seitsemään eri ryhmään. Ryhmien päämotivaatioiksi voidaan tunnistaa liiketoiminnan kehittäminen, työvoima ja täsmäkoulutus, kiinnostus ja arvomaailmaan pohjautuva motivaatio, markkinointiviestinnän tehostaminen, materiaali kierto ja teollisuuden symbioosit, digitalisaation kehittäminen ja kiertotaloudessa jo muita edellä olevien yritysten tarpeet. Suurelle osalle yrityksistä päämotivaation lisäksi nousi yhdistelmä useista eri kehittämistarpeista.

Alkuhaastatteluissa selvisi myös, että osalle yrityksistä päämotivaationa ilmoittautumiseen oli löytää yhteisen keskustelun kautta uusia liiketoimintamahdollisuuksia eri toimialoilla toimivien yritysten kautta. Tässä tilanteessa hanke mahdollistaa yrityksille juuri tarvittavan kohtaamispaikan.

Vastauksena aloitusvaiheen kysymyksiin ilmenee myös, että kiertotalouden luomat mahdollisuudet kiinnostavat hyvin heterogeenistä ryhmää, eivätkä yksittäiset toimialat nouse toistaan voimakkaammin esiin. Selkeimpänä ilmoittautuneiden ryhmästä voidaan nostaa rakentamisen toimiala, mutta varsinaiset loppukäyttäjäasiakkaiden vaatimusten muutokset esimerkiksi rakentamisen ilmastoystävällisyyden suhteen eivät ole se ajuri, joka motivoi yrityksiä muuttamaan toimintaansa. Ajureina toimivat sekä kiristynyt lainsäädäntö, että taloudelliset ajurit eli kiertotalouden liiketoimintamahdollisuudet, mutta myös jossain määrin yrityksen oman kiinnostuksen ja arvomaailman pohjalta nähty tarve lisätä omaa tietotaitoa kiertotaloudesta.

Joidenkin yritysten kohdalla asiakasvaatimusten muutos näkyy välillisesti. Yritykset kokevat tarvetta tuoda esille vastuullisuuden pohjautuvaa toimintaansa, mm. raportoinnin tai sertifikaatin muodossa, joka taas parantaa yrityksen pysymistä tarjouskilpailuissa mukana.

Vastuullisuusraportoinnissa näkyvät niin lainsäädännön kuin ihmisten ajattelun muutos, tärkeää on esim. hiilijalanjäljen näkyväksi tekeminen tai pienentäminen. Markkinointiviestinnän tehostamisen mahdollisuudet nousevat useasti esille.

Osalle ilmoittautuneista yrityksistä liiketoiminta oli rakennettu valmiiksi kiertotalouteen perustuvalla pohjalla, esimerkiksi käytettyjen tuotteiden kierrätykseen tai tavaroiden vuokraukseen keskittyen. Yrityksien motivaationa tässä tapauksessa on pyrkiä kasvattamaan liiketoimintamallinsa potentiaalia, mutta heillä ei ole tarvetta varsinaisesti uudistaa toimintaansa asiakkaiden vaatimuksista. Joidenkin yritysten kohdalla merkittäväksi asiaksi nousee haastatteluissa ilmennyt huomio siitä, että yrityksen toiminta perustuu jo pitkälle kiertotalouteen ja kestäväälle kehitykselle

rakentuvalle toimille. Näiden asioiden näkyväksi tekeminen nostaa yrityksen mahdollisuuksia pärjätä paremmin kilpailussa.

Lisäksi haastatteluiden tulosten tarkastelussa ilmeni, että yritysten nykyiseen kiertotalousosaamiseen ja oman osaamisen tunnistamisessa yrityksillä on yleinen ymmärrys osaamisen kasvattamisen tarpeesta ja tulevasta muutoksesta. Jäsennellympää tai selkeää kokonaiskuvaa yrityksen koulutustarpeista, teemoista tai aiheista ei ollut vielä alkuhaastattelun ajankohtana, vaan he toivoivat vastauksia löytyvän hankkeen kautta.

Osa hankkeeseen ilmoittautuneista asiantuntija-, tuote-, testaus- ja digitalisaatiopalveluita tarjoavista yrityksistä toivoivat kasvattavansa ymmärrystä tulevaisuuden kiertotalousosaamisesta ja haasteista. Näiden kiertotalouden saralla olevista edelläkävijäyrityksistä osa myös koki jopa vastuuta alueen yritysten osaamisen kasvattamisesta ja toiminnan kehittämisen tarpeista.

Hämeen TE-toimiston ja Hämeen yrityspalvelun rooli yritysten kiertotalousliiketoiminnan kehittämisessä

Hämeen TE-toimiston rooli KIITO – kiertotalousosaamisella uudistuvaa liiketoimintaa -hankkeen osatoteuttajana on kasvattaa ja vahvistaa alueen kiertotalousosaamista, tukea vihreää siirtymän tavoitteita yhteistyössä korkeakoulujen kanssa, sekä turvata osaavien työntekijöiden saatavuus pk-yrityksille.

Hämeen TE-toimiston tarjoamien työnvälitys- ja rekrytointipalveluiden, kansainvälisten rekrytointipalveluiden ja työvoima- ja yrittäjyyskoulutusten lisäksi, alueen yrityksillä on käytettävissä Hämeen yrityspalveluiden tuomat rahoituspalvelut, henkilöstön osaamisen kasvattamiseen sekä liiketoiminnan kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyviä palveluita.

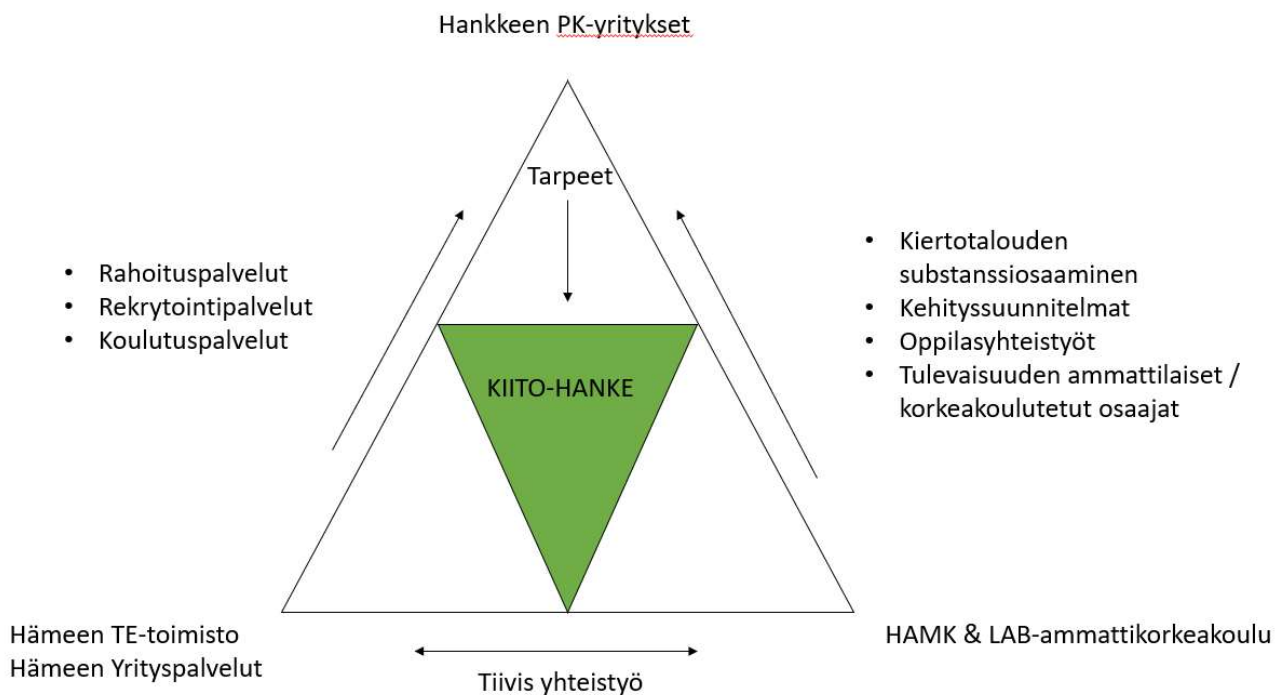
Hämeen TE-toimisto yritysten ja hankkeen kohtauttajana

Hämeen TE-toimiston ydintehtäviin kuuluu työnantajalähtöinen työnvälitys ja laajat yrityspalvelut yrityksen koko elinkaaren ajalle. Tämän työn yhteydessä karttunut alueellinen yritystuntemus ja yhteistyö on ollut tärkeässä roolissa yritysten saamisessa mukaan hankkeeseen.

Hankkeen aikana yritykset toteuttavat omat kehityssuunnitelmansa. Kehitys ja kasvu vaatii usein erilaisia resursseja toteutuakseen. Näin ollen hankkeen loppupuolella kehityssuunnitelmien valmistuttua ja yritysten visioiden vahvistuttua Hämeen TE-toimiston ja Hämeen yrityspalveluiden rooli yritysten tukena kasvaa. Hankkeen loputtua yrityksillä on valmiudet lähteä edistämään, edellä mainittujen toimijoiden tukemana, kehityssuunnitelmiaan ja viedä suunnitelmat toteutukseen, josta saadaan luotua yritysten alkuhaastatteluissa toivomaa konkretiaa hankkeen tueksi. Osa hankkeessa mukana olevista yrityksistä on kokenut aiemmissa hankkeissa jääneensä ns. tyhjän päälle, vailla tukea hankkeen loputtua.

Tämän hankkeen jälkeisen ajan haasteen ovat tunnistaneet myös muut hanketoimijat. Hämeen TE-toimiston sekä Hämeen yrityspalveluiden näkökulmasta kehityshankkeissa mukana olleet yritykset ovat erittäin hedelmällisiä asiakkuuksia, joilla on selkeitä tarpeita tarjolla oleville maksuttomille palveluille. Hämeen TE-toimiston ja alueen ammattikorkeakoulujen välinen ja yhä tiivistyvä yhteistyö on erittäin tärkeässä roolissa alueen pk-yritysten tukena vihreässä siirtymässä kiertotalouden keinoin.

Uudet yritysasiakkuudet eivät ole hankkeen ainoa anti Hämeen TE-toimistolle. Hanke auttaa myös hahmottamaan minkälaista osaamista nyt ja tulevaisuudessa alueen työmarkkinoilla tarvitaan. Tämä ymmärrys ja hankkeen kautta kertynyt kiertotalousosaaminen auttaa Hämeen TE-toimistoa muun muassa ostopalveluina toteutettavien erilaisten työvoimakoulutuksien kehittämisessä, jotta ne vastaavat paremmin tulevaisuuden tarpeita kiertotalouden näkökulmasta. Kiertotalous on valtava megatrendi, joka koskettaa meitä kaikkia ja on osa ratkaisua kohti vihreää siirtymää. Jopa laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta ohjaa TE-toimistoa olemaan toimijana mukana tätä edistämässä: *"Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoaminen perustuu elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin ja muutosten ennakointiin."* (JTYPL 1 luku 4§)

Kuva 1: Visio Hämeen TE-toimiston ja Hämeen Yrityspalveluiden roolista hanketoimijana

Arvio osaavan työvoiman saatavuudesta Hämeessä

Työvoiman saatavuuden arviointi kiertotalousliiketoiminnan tarpeisiin pidemmälle aikavälille on erittäin haastavaa. Haasteita tuo työmarkkinan murros matkalla kohti vihreää siirtymää. On arvioitu, että vihreä siirtymä ja kiertotalous luo kokonaan uusia ammatteja ja työtehtäviä. Economic Manufacturing Forum (2019) ennusti että vuoteen 2025 mennessä 40 % työssä olevien henkilöiden ydinosaamista pitäisi täydentää. Haasteen luo myös se, että tällä hetkellä oleva data pohjautuu vain jo tunnistettuihin, syvemmin kiertotalouden parissa tehtäviin ammatteihin. Tässä arviossa on käytetty Foredata Oy:n ForeAmmattia. ForeAmmatti on Foredatan ylläpitämä selainpohjainen pilvipalvelu eli ohjelmisto.

Kiertotalouden asiantuntijat ja erityisasiantuntijat ammattijaotteluun on luokiteltu: *Johtamisen ja organisaatioiden erityisasiantuntijat, Hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntijat, Ympäristöterveyden ja työsuojelun erityisasiantuntijat, Yhdyskunta- ja liikennesuunnittelijat, Muut tekniikan erityisasiantuntijat ja Ympäristön- ja luonnonsuojelun erityisasiantuntijat.* Kiertotalouden työntekijöiden ammattijaotteluun on luokiteltu: *Jätteenpoltto- ja vedenpuhdistuslaitosten prosessihoitajat, Kiinteistöhuollon työntekijät sekä Jätteiden lajittelijat.*

Kuten yllä olevasta ammattijaottelusta näkyy, kiertotalouden moninaisia tehtäviä ja ammatteja ei vielä tunnisteta läheskään täysimääräisesti ammattijaottelussa. Onkin arvioitavissa, että kiertotalousammateille muodostuu tulevaisuudessa oma, kiertotalouden toimialaan perustuva jaottelu.